

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וארבע

פרק י"ב (א' - י"ט)

ראה (תשנ"ה)

אסור במות

עיינן גם גליונות ראה תשי"ד, תשכ"ד.

א. שאלה כללית

ר' דוד הופמן בפרושו לס' דברים מעמיד סול פסוק ד' בפרקנו את ישעיה א פסוק כ"ט ורואה כאן הבדל חשוב בין תורתנו לתורת העכו"ם.

הסבר מהו ההבדל העקרוני!

ב. ה'. כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיכם לשכנו תדרשו ובאת שמה.

אלשיך... ושמה תאמר כי עתה שירתך המקום בקצווי ארץ ישראל ויצמרכו לדרוש בדרכים ממקום למקום איזה המקום בחר לו ית' והוא סורה ואולי יסנעו אנשים מלכת שמה, אמרו אל נא יחשוב לסורח לדרוש איש בית ה', כי הלא לשכנו ית' תדרשו ואין להם אשר גדול מזה, יהיה נא טרחכם ומשאכם על שכונת ה' ית', כי זכות גדול הוא... וחספיקו להקנות בכס שלמות וחסידות ויושר לבב עד שאם בלכתכם שמה הייתם מחוסרי אחדות והולכים בפירוד לבבות, תקנו אחדות עצום לעשות המצוה ההיא.

1. מה הפליאה הסגנונית בפסוקנו שעליה בנה את דרשתו?

2. האלשיך מקשה עוד לפסוקנו: למה כוון הכתוב באומרו "ובאת" ולמה לא אמר והלכת?

נסה ליישב קושייתו!

ג. שאלות ודיוקים ברש"י:

1) ד' ד"ה אבד תאבדון: "אבד" ואח"כ "תאבדון", מכאן לעוקר עכו"ם, שצריך לשרש אחריה.

השוה ויקרא כ' ט"ן ד"ה ואת הבהמה מהרובו... כיוצא בדבר אתה אומר "אבד תאבדון" הרי דברים קל וחמר: ומה אילנות שאינן רואים ואינן שומעין על שבאה תקלה על ידם אמרה תורה: השחת, שרוף! וכלה! הססה את חברו סדרך חיים לדרכי מיתה - על אחת כמה וכמה.

2) ב' ד"ה את כל המקומות אשר אבדו שם: ומה תאבדון מהם? את אלוהיהם אשר על ההרים.

3) ה' ד"ה לשכנו תדרשו: זה ששכן שילת.

4) ו' ד"ה וזבחיכם: שלמים של חובה

5) ו' " מעשרותיכם: מעשר בהמה ומעשר שני לאכלו לפניך מן החומה

6) ז' ד"ה אשר ברכך ה': לפי הברכה הבא

7) ט' ד"ה כי לא באתם: כל אותן י"ד שנים עד עתה: עדיין.

8) י"ג ד"ה בכל מקום אשר תראה: אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל.

הסבר, מה ראה רש"י להביא מדרש זה שם ולא הביאו במקומנו, לפסוק שאליו הוא מתייחס?

הסבר, כיצד מפרש רש"י מלת "את" הראשונה בפסוקנו והיכן מצינו שמוש לשון זה ב"את"?

(א) מה קשה לו?
(ב) מה אלצו לפרש כך?

מניין לו שכך הוא?

מניין שאין המדובר במעשר ראשון?

איזו אי הבנה רצה למנוע מאתנו?

ולמה לא יפרש "עד עתה" - עד היום שבו עומד ומדבר אליהם?

(א) מה קשה לו?

(ב) היכן מצינו במקרא שמוש לשון זה ב"ראה"?

- אא (א) האין זביריו כאן סותרים לדבריו לפ' ה' "זה מסכן שילה"?
- (ב) מה רסז טצאז חז"ל בפסוקי המקרא (ע' שמואל ב' כ"ד, זבירי הימים א' כ"א) שבגה הכסף סכל השבטים?
- אא (9) י"ד ד"ה באחד שבמיד: בחלקו של בנימין, למעלה (פסוק ה') אמר "סכל שבטיכם" הא כיצד? כשקנה דוד את הגרון מארובה היבוסית, גבה הזחה סכל השבטים, ומכל מקום הגרון בחלקו של בנימין היה.

ד. י"ז לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרד וצאנך וכל נדריך אשר תדור ונדבותיך ותרומת ידך.

ספרי ע"ב: לא תוכל לאכול בשעריך

ר' יהושע בן קרחה אומר: יכול אני אבל איני רשאי. כיוצא בו אתה אומר (יהו' ט"ו) "ואת היבוסים יושבי ירושלים לא יבלו בני יהודה להורישם" - יכולים היו אבל אין רשאים.

רש"י ד"ה לא תוכל: רבי יהושע בן קרחה אומר: יכול אתה אבל אינך רשאי. כיוצא בו (יהושע ט"ו ס"ג) "ואת היבוסים יושבי ירושלים לא יבלו בני יהודה להורישם" יכולים היו אלא שאינן רשאים, לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה. ולא יבוסיים היו אלא חתיים היו? אלא על שם העיר ששמה יבוס. כך מפורש בפסוקי דר' אליעזר (פרק ל"ו) והוא שנאמר (שמואל ב' ה' ו') "לא תבוא חנה כי אם הסירך העורים והפסחים", צורות (= פסלי נחושת) שכתבו עליהם את השבועה.

הכתב והקבלה מקשה על שמוש זה של "יכול" (וע' בר' ט"ד, דברים י"ז ט"ו; כ"א ט"ז ועוד ועוד) זה: ויש לתת טעם על אמרו "לא תוכל" ולמה לא אמר סתם "לא תעשה" (במקומנו "לא תאכל") וכיוצא בזה מן הלשונות.

הסבר שמוש הלשון הזה על פי מסות י"ט כ"ג!

שאלות בטעמי המקרא העורין: מיכאל פרלמן

דברים: ט"ו י"ח

לא-יקשה בעינך בשלחך אתו חפשי מעמך כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים וברכך ה' אלקיך בכל אשרי תעשה.

רשב"ם לא יקשה בעינך: שתשלחו חפשי מעמך במה שאתה גותן לו משנה וכפילות שכר שכיר בעבודת שש שנים שעבד אותך, שאתה מעניק לו מצאנך ומגרבך ומיקבך מלבד שכירות של קניין שש שנים שקנית אותו, שהרי יברכך ה' בכל אשר תעשה. והרי פירוש פסוק זה דוגמת "ולא ירע לבבך בחתך לו" וכן: "תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובנתה מתת לאחד מהם", כי רוע העין וקשיות הלב מדבר על נתינת סמוך לאהרים. וכאשר הורגלו לפרש ש"לא יקשה בעינך" על מה שאתה משלחו חפשי לסוף שש, שהרי הרבת עבדך שש שנים כלומר יותר משאר שכירים, שטו"ת הוא בידם, וכי למה יקשה בעיניו בשילוח חפשי אא והלא קנאו מחלה אלא לפי עבודת שש שנים, שהכל יודעים שבשביעית יצא, ועוד לא היה לומר משנה שכר שכיר אלא משנה שכיר...

הרכסים לבקעה לא יקשה בעיניך

לומר, מקנת כספי הוא, למה אשלחנו. וירדה תורה לסוף דעתם, שכן עשו בימי חביה כמו שכתוב בספר ירמיהו, שכבשו אחיהם לעבדים ולא שלחום.

ובחנם דחה הרשב"ם הכתוב מסמטעו ואמר שעל ההענקה אמר "לא יקשה בעינך", ותראיה שהביא מפסקי הטעמים לאו כלום היא, שבמשפט באה האתנחתא במלת "שנים", שדבור "כי משנה שכר שכיר" טעם ל-"לא יקשה", לפי שעבדך ביום ובלילה ושכיר אינו עובד כי אם ביום, ואתה קניתו מתחלה רק לשש שנים, לכן לא יקשה אליך לשלמו. ואח"כ אמר כי בגלל זה שאתה משלחו וענקתו יברכך ה'.

1. במה חולקים הרשב"ם ובעל הרכסים לבקעה?
2. איזה פירוש נראה לך יותר מבחינה כללית וגם מבחינת הטעמים?
3. האם "בשלחך" מורפטת גם שמו או בקדמא?

[הסבוע לא יופיע עלון הדרכה]